

rábbi formátum átalakítására. Miután lefordították az ISBD-eket, megkezdődhetnek az új szlovák dokumentumleírási szabályokat kialakító megbeszélések, mivel, ámbár a könyvtárak által alkalmazott leírási szabályok meglehetősen jók, nincsenek összhangban az ISBD-elvekkel. A viták központjában ma a nemzeti leírási szabályok szükségessége (és alapjuk mibenléte) áll. A CASLIN projekttel összefüggésben még az AACR2 egyszerű átvételének ötlete is felmerült. A modern szlovák katalogizálási szabályoknak az alábbiakon kell alapulnia: ISBD szabványok, sa-

ját katalogizálási hagyományok és tapasztalatok, külföldi szabályok (AACR2, AFNOR, RAK stb.), és szükséges a szabályok és az UNIMARC formátum közötti viszony vizsgálata is. Az UNIMARC bevezetése és alkalmazása hosszú folyamat lesz, melynek során a szlovák könyvtárosoknak sokat kell tanulniuk, és sok további ISO szabványt is meg kell ismerniük. Az új gépesítési projektek, amelyek ezeket a szabványokat megkívánják, fokozatosan kerülnek majd bevezetésre.

„Nos, egy hosszú, de érdekes utazás legelején vagyunk.”

A szerző „The European national libraries and the CoBRA Forum of the EU Libraries Program c. tanulmányát Mohor Jenő tömörítette.

Az európai nemzeti könyvtárak és az Európai Unió könyvtári programjának CoBRA fóruma

Klaus-Dieter Lehmann

Megőrzés és hozzáférés

A könyvtárak két azonos értékű, fontosságú alapfunkciója a megőrzés és a hozzáférés biztosítása. Felelősségük nem lehet teljes, ha csak statikus könyvmúzeummá válnak, és kötelességüknek sem tesznek eleget, ha nem tesznek többet, mint hogy rövid távon információt közölnek. Jelenleg, nehéz gazdasági körülmények között,

mélyreható és hosszú távú változási folyamat zajlik, melynek során a könyvtárak olyan új kihívásokkal találkoznak, amelyek valószínűleg minden eddiginél gyökeresebben változtatják meg őket. A tudományos közlemények növekvő mennyisége készül és terjed digitális formában, a nyomtatott ma már csak egy bizonyos a sokféle forma között. Világszerte több mint hatvanmillió ember közlekedik az Interneten, és ha az átvitt adatok oroszlánrésze a kommunikációt szolgálja, mintsem a publikációt, a számítógép és a hálózat igen gyorsan válik publikációs eszközzé is. A hálózati közlésmód oly mértékben terjed, hogy egyre több terv születik a könyvtári gyűjtemények retrospektív digitalizálására, s ennek stratégiai jelentősége van minden ország tudományos életében és gazdaságában egyaránt. A digitalizálás azonban azzal a veszéllyel jár, hogy nem csak a tudományos életet segítő eszköznek tekintik, hanem csodaszernek a könyvtárakkal kapcsolatos valamennyi vélt vagy tényleges probléma (pl.: a növekvő helyigény, a dokumentumok savas papírok miatti tönkremenetele, a növekvő könyvtárműködtetési költségek) megoldására. El kell kerülnünk a kizárólag technokrata szemléletből fakadó generális megoldásokat. Az igazi kihívás

az, hogy megadjuk a könyvnek a saját, öt megillető helyét, miközben a kellő mértékben használjuk a digitalizált formákat is.

Európa intellektuális infrastruktúrája

A textuális kultúrának mindig is különös jelentősége volt Európában, és a könyvek az európai történelem számos fordulópontján játszottak meghatározó szerepet. A könyvtárak a kulturális és intellektuális infrastruktúra lényegi elemei, egyenlő mértékben kincstárak, kulturális eszközök és szolgáltató intézmények. A globális kommunikáció víziója és az új technológiák bővölete egyeseket (köztük politikusokat is) arra készítet, hogy a könyvtárakat poros, divatjamúlt intézményeknek tekintsék, azonban ez a szemlélet elfelejti, hogy a hálózat önmagában pusztán egy közvetítő, szétszóró csatorna, amelynek tartalmát a szövegek gyűjteményei nyújtják. A könyvtárak pedig a kiadókkal és a tudományos-felsőoktatási intézményekkel együtt valóban fontos szerepet játszanak ebben. Ha a társadalom átalakulása kizárólag a privát szektor kezén marad, és teljesen ki van téve a piaci erők versenyének, akkor bizonyos területek, amelyek nincsenek felvértezve a szabad piac megkívánta eszközökkel, negligálódnak. A tisztán gazdasági szemlélet rendkívül kérdéses értékeket hordoz a jövőre nézve, mivel az emberi igényeket a piaci tényezőkre redukálja. A mi humán közösségünk azonban mégis csak, elsősorban és mindenképp előtt kulturális teljesítmény. Az információs társadalom nem helyettesítheti a kommunikáció történelemileg megalapozott humán szféráit. Bizonyos, hogy legjobb esélyünk – különös tekintettel a globális kommunikáció lehetőségeire –, hogy megtaláljuk a kultúrák párbeszédében, az egyenlő partnerek közötti ismeret- és információcserében a könyvtárak fenntartásának módját. Ha a könyvtárak nem alakítják ki saját szerepüket a technikai átalakulásban, elvesztik információs szolgáltató és a kulturális örökséget megőrző funkciójukat egyaránt, hiszen az információt nyújtó intézményeknek maguknak kell hozzáférniük a hatékony információs technológiákhoz. A technológia lehet a végzetünk, de nem lehet a bukásunk! Az igazi kérdés nem a könyvtár, hanem a használója. A könyvtárak ga-

rantálják a szabad és korlátlan hozzáférést, az intellektuális ingerek és az információs szabadság központjainak kell megmaradniuk, s át kell hidalniuk az individualizálódott társadalom és a kulturális tradíciók közti szakadékot. A fenti megfontolások alapján világos, hogy a könyvtárak ma fontosabbak, mint eddig bármikor, és ez különösen igaz Európában. Az európai identitás mindig a különböző kultúrák egymásba játszásának eredménye, s a pluralizmus az európai szövet alapmintája, amely felismert és gyümölcsöző együttélésen (nem pedig izoláción és fragmentáción) alapul. A pluralizmus és a dialógus elválaszthatatlan, a dialógus pedig nem csak a szándékon, hanem a lehetőségen (az infrastruktúrán) is múlik. Már ez az egy is elegendő indoka az európai könyvtárakba való befektetésnek.

Európa nemzeti könyvtárai

Mindezek a megfontolások arra készítették az európai nemzeti könyvtárakat, hogy hozzanak létre egy szervezetet, a nyílt párbeszéd, az erőteljes infrastruktúra megteremtése, a források megosztása és a hatékony európai szolgáltatások kifejlesztése érdekében. Ez a szervezet a CENL (*Conference of European National Libraries* – az európai nemzeti könyvtárak konferenciája), melynek tagjai az Európa Tanácsban (ET) képviselt országok nemzeti könyvtárainak igazgatói. Ez a szervezeti megoldás azért előnyös, mert az igazgatók, mint döntéshozásra jogosultak ülnek a tárgyalóasztalnál, s így a testület konkrét cselekvésre is képes, nem csak információcserére, az Európa-tanácsi tagság pedig időben lehetővé tette a kelet-nyugati párbeszédet és a közép- és kelet-európai kollégák integrálását egyenrangú partnerekként. Az ET folyamatos keleti bővülése nyomán ma a szervezetnek 37 nemzeti könyvtár a tagja, közülük 15 közép- és kelet-európai. A CENL elnöki és titkársági funkcióit a Deutsche Bibliothek (Leipzig-Frankfurt a.M.) látja el, a konferenciákat évente egyszer tartják. A tagkönyvtárak kezelhető mennyisége, a felelőségek és kötelezettségek körének összehasonlítható volta, a nemzetközi együttműködés meglévő szándéka teszi, hogy e kooperatív erőfeszítésnek valóban nagy lehetőségei vannak, s számos kez-

deményezés ezért talál azonnal egyetértésre. Ezek egyik prominens megnyilvánulása a CENL megjelenése az Interneten, ahol egy közös honlap teszi lehetővé valamennyi együttműködő nemzeti könyvtár elérését egyetlen címen. GABRIEL (*Gateway to and Bridge between European National Libraries* – kapu az európai nemzeti könyvtárakhoz és híd közöttük) név alatt található a CENL-ről és az egyes nemzeti könyvtárakról információ, angol, német és francia nyelven, a hozzáférés egy másik szintjén pedig az online szolgáltatásokhoz és az egyes könyvtári adatbázisokhoz lehet csatlakozni. Így voltaképpen egy virtuális európai könyvtár létrehozásának a folyamatában vagyunk. Az eredeti szerver a British Library, a tükör-szerverek a holland és a finn nemzeti könyvtár keretében működnek. A projekt résztvevői az említettek mellett a német, francia, lengyel és portugál nemzeti könyvtárak, a tervek szerint 1996 szeptemberére várható valamennyi könyvtár aktív részvétele a GABRIEL-ben.

A CoBRA és a CoBRA+

A CENL-tevékenység jelentősen növekedett az Európai Unió (EU) könyvtári programjával kötött együttműködési megállapodás nyomán. Az EB 3. kutatási és technológiai keretprogramja már intézményesítette saját programját, amelyet az európai könyvtári információk infrastruktúrájának szentelt, s melynek cselekvési terve 1991-ben (amikor az Internet szinte még ismeretlen volt, a nemzetközi együttműködés éppen hogy csak megindult, a könyvtárak pedig egy hosszan tartó tanulási folyamat elé néztek), a kellő pillanatban készült el. A CENL és az EB program közötti tárgyalások 1993 végére jutottak el a CoBRA (*Computer and Bibliographic Record Activities* – „számítógép és bibliográfiai rekord tevékenységek”) megalapításához, amelynek irányítására Fórum néven a nyolc résztvevő nemzeti könyvtár tagjaiból álló bizottságot jelöltek ki. A CoBRA feladatává tették, hogy a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások terén alakítson ki követelményeket, hogy tanulmányok és projektek révén javítsa a könyvtári szolgáltatásokat nemzetközi szinten. A CENL és az EB érdekei egybeesnek: a technológiára alapozott megoldások lehetővé

teszik egy európai könyvtári politika meghatározását, s ugyanakkor a kulturális és intellektuális különbözőség megerősítését.

Érdekeltségi kör

A CoBRA fő tevékenységi köre olyan akciók kezdeményezése, amelyek az alábbi területeket segíthetik:

- a nemzeti szinten felelős intézményektől származó bibliográfiai adatokkal ellátás és az adatcsere európai dimenziójának megteremtése;
- a bibliográfiai adatok létrehozásában és a kiadás és terjesztés valamennyi fázisában érdekelt szervezetek közötti új kapcsolatok elősegítése a köz- és a magán-szféra szervezeteinek kölcsönös hasznára;
- a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások hatékonyságának és használhatóságának növelése az új technológiák igénybevételével;
- a rekord-ellátásban és használatban érdekelt minden résztvevő bátorítása a fokozott szabványosításra.

A CoBRA Fórum tagjai a brit, német, francia, holland, portugál, finn, svájci és ír nemzeti könyvtárak, a litván könyvtár megfigyelőként van jelen. A Fórum elnöki és titkársági feladatait a British Library látja el. A Fórum első, 1993-as találkozásán meghatározott feladatok ellátására munkacsoportok felállítását határozta el, amelyeket egy-egy CoBRA-tagkönyvtár vezet, munkájukba azonban más CENL-tagokat, sőt, más intézményeket is bevonnak.

A munkacsoportok

A munkacsoportok („task groups”) a következő területeken dolgoztak:

- az európai bibliográfiai szolgáltatások javítása;
- felhasználói szükségletek a bibliográfiai produktumok iránt;

- hálózati rekord-terjesztés és újrafelhasználás;
- a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások közötti adatmegosztás elősegítése.

A munkálatok nyomán új pályázatok készültek az EB számára, melyek eredményeképpen négy „tanulmány” teljes, öt „projekt” pedig 50-50%-os anyagi támogatást kapott. A csoportok munkája a CoBRA Fórum, illetve az éves CENL konferenciák szakmai felügyelete alatt folyik. A munkacsoportok, mint ad hoc bizottságok, feladatuk teljesítése után megszűnnek (illetve feloszlának). A kezdeti fázis négy munkacsoportja 1995-ben befejezte munkáját. Három új munkacsoport alakult a következő feladatokkal:

- a bibliográfiai szolgáltatások javítása és új modellek e szolgáltatásoknak;
- hálózati nemzeti bibliográfiai szolgáltatások és a nemzeti könyvtárak hálózati szolgáltató funkciói;
- az elektronikus publikációk hosszú távú hozzáférhetősége.

Az új munkacsoportok számos új gondolatot vetettek fel az alábbi területekkel kapcsolatban:

- egy többnyelvű teaurusz kidolgozása;
- Internet és hálózati források irányelvek;
- metaadatok formátumának definíciója, az elektronikus publikációk CIP-jének megoldása, elektronikus publikációk címlapja;
- elosztott könyvtári szolgáltatások modelljei;
- elektronikus dokumentumok kezelésének modelljei;
- fizikai tárolásuk.

A CoBRA+

Az EB 4. Keretprogramja most van folyamatban, így a CoBRA utóbbi két évben végzett rendkívül eredményes tevékenysége egy új program alatt folytatódhat, és építhet az eddig elért eredményekre. Az új program a CoBRA+ nevet kapta.

Fő céljai:

- hogy tájékoztasson a folyamatban lévő és az új projektekről, segítse azok eredményeinek felhasználását;
- vizsgálja a nemzeti könyvtárak problémáit az elektronikus dokumentumokkal

kapcsolatban a kötelespéldányok, az állományépítés, a használói elérés és a hosszú távú hozzáférhetőség terén;

- elősegítse a források megosztását az információs szolgáltatások és a gyűjteményekhez való hozzáférés hálózat-használat révén való javításával;
- vizsgálja a bibliográfiai ellenőrzést és az ahhoz kapcsolódó hozzáférési- és cserékérdéseket, ide értve az elektronikus források adatait is.

A CoBRA+ struktúrája

Két fő munkacsoport alakult nyolc-nyolc résztvevővel (közülük néhányat a már működő csoportokból vontak be), az irányító bizottság a Fórumnak tartozik felelősséggel, amely mind a CoBRA, mind a CoBRA+ eredményeinek hasznosítását segíti.

- Az *A munkacsoport* az – elsősorban, de nem kizárólag – elektronikus publikációk bibliográfiai ellenőrzésével és hozzáféréseivel kapcsolatban vizsgál problémákat és tesz cselekvési javaslatokat. A csoport érdeklődési köre többek között az alábbiakra terjed ki:

- az elektronikus és hálózati publikációk bibliográfiai leírása (és az ehhez kapcsolódó hozzáférési kérdések);
- tárgyi feltárás, authority control, nyelvi problémák (főleg hálózati környezetben);
- hálózati információforrások leírása és keresése;
- nemzeti és európai bibliográfiai infrastruktúra;
- forrásmegosztás hálózati információszolgáltatás és gyűjtemény-hozzáférés révén.
- Az *B munkacsoport* az elektronikus publikációk és a digitális források területén munkálkodik, és tevékenységi körébe tartozik:
  - digitalizálási technikák;
  - az elektronikus publikációk kötelespéldányaival kapcsolatos kérdések;
  - elektronikus publikációk és digitális gyűjtemények hosszú távú megőrzése és használatának biztosítása;
  - fejlemények az e téren való szolgáltatásokban.

Az irányító bizottság elsősorban az elért eredmények hasznosításával foglalkozik:

- elősegíti, hogy a Fórum tagjai megismerjék a CoBRA és a CoBRA+ kezdeményezéseinek eredményeit;
- szélesebb európai körben teszi ismertté a CoBRA tevékenységének eredményeit és további fejleményeit;
- biztosítja a megfelelő más, folyamatban lévő iniciatívákkal való kapcsolatot.

Projektek

AUTHOR: a nemzeti egységesített névför-mák hálózatosításának megvalósíthatósága

Ez a tanulmány annak megvalósíthatóságát vizsgálja, hogy a szabványosítás és a katalogizálás támogatása érdekében az egyes nemzeti név „authority file”-ok hálózaton legyenek hozzáférhetők. A megoldást egy kliens-szerver felépítésű hálózaton képzelik el, ahol az adatbázis egyidejűleg használható bármely szokásos kereső-kliensen, Z39.50 és WWW alapon. A projekt (melynek befejezését 1996 végére tervezik) résztvevői a francia, brit, belga és portugál nemzeti könyvtárak.

CHASE: Az Unicode-ra való átállás a nemzeti bibliográfiai adatbázisokban

A brit, olasz (Firenze), spanyol és svéd nemzeti könyvtárak részvételével folyó projekt az új UNICODE karakterkészlet alkalmazási lehetőségeit vizsgálja a nemzeti bibliográfiai szolgáltatásokban. Az Unicode-dal ekvivalens ISO 10646 szabvány 3. szintje szerinti karakterkészlet alkalmazhatóságát, illetve a meglévő adatbázisok arra való átállásának technikai és gazdasági feltételeit vizsgálják, a résztvevőktől származó bibliográfiai adatok konvertálása, és meghatározott felhasználói körhöz különböző hordozókon való eljuttatása révén. A teszt-eredmények alapján a nemzeti könyvtárak (és más érdekelt intézmények) meg tudják majd határozni, hogy meglévő adatbázisaik Unicode szabványos karakterkészletre való konvertálása milyen munka-, idő- és anyagi ráfordítást igényelne. A konvertáló szoftver béta-tesztjét 1996 közepére jelzik.

UNIMARC: tanulmány az UNIMARC alkalmazására multi-nacionális adatbázisokban

A projekt célkitűzése, hogy tesztelje az UNIMARC formátumot többnemzetiségű adatbázisok használatára, egy elemző szoftver kifejlesztése segítségével. Az UNIMARC opcionális megoldásai különféle értelmezésének problémáit vizsgálja a többféle forrásból érkező rekordok összetétele során, valamint az így létrejövő többnyelvű és több kultúrájú adatok tárolásával, indexelésével és visszakeresésével kapcsolatos kérdéseket. Az eredmény – többek között – az UNIMARC állandó bizottságnak átadandó minimális rekordtartalom javaslat lenne, illetve az ilyen rekordok használatának indokoltság-vizsgálata. A programban a francia, belga, svéd, brit nemzeti könyvtárak, valamint a Bayerische Staatsbibliothek és az olasz ICCU (a központi katalógusok intézete) vesz részt.

ELDEP Projekt: az elektronikus publikációk kötelempéldányaival kapcsolatos nemzeti könyvtári problémák

Az elektronikus publikációk hosszú távú eléréséhez (a későbbiekben való hozzáférés lehetőségéhez) alapvető fontosságú ezen kiadványok letéti gyűjteményeinek (kötelempéldánygyűjteményeinek) megteremtése. Ehhez szükséges:

- az elektronikus publikációk kiválasztása a letéti (kötelempéldány-gyűjtő) könyvtárak által;
- az elektronikus publikációk megvásárlása;
- a tároláshoz és használathoz szükséges műszaki környezet megteremtése és fenntartása;
- bibliográfiai leírások biztosítása;
- a gyűjtő könyvtárak és a kiadók közötti kellő kooperáció elérése.

A holland NBBI által vezetett kutatás eredményeit az 1995 decemberi luxemburgi műhelytanácskozás foglalta össze, a továbbiakat pedig az 1996-os frankfurti könyvvásáron létrejövő, a nemzeti könyvtárak és a kiadók közös részvételével működő munkacsoport végzi.

MODELS

A már befejezett munka fő céljai voltak:

- a nemzeti könyvtárak ellátása a technológiai fejleményekről szükséges információkkal;

- a tagországok alkalmassá tétele arra, hogy nemzeti bibliográfiai adatszolgáltatási rendszerükbe integrálják ezeket a technológiai fejlesztéseket;
- a kooperáció feltételeinek megteremtése a könyvtárak és a könyvpiac között.

A nemzeti bibliográfiai intézmények és a kiadók között jelentős szakadék van; együttműködésük elégtelen, vagy nem is létezik. Szükségesnek látszik a két szektor állandó fórumának létrehozása a helyzet javítása érdekében. A bibliográfiai információ-lánc, amely a kiadóknál kezdődik, és a könyvtárral ér véget, az EDI üzeneteken kell, hogy alapuljon, és meg kell vizsgálni az SGML és az automatikus katalogizálás technikai lehetőségeit (különösen a BIBLINK projektben szereplő javaslatokat).

METRIC

A projekt a nemzeti bibliográfiai adatbázisokból bibliometriai adatok kinyerésének lehetőségeit vizsgálja, új szolgáltatások kialakítása céljából. Nemzetközi (UNESCO, IFLA) és nemzeti szervezetek (pl. statisztikai hivatalok, könyvkereskedői egyesületek, piacutatók) egyaránt igyekeznek világ-, európai vagy országos méretű bibliometriai adatokat szerezni, azonban ezek különféle forrásokból származnak és többnyire nem összevethetők. Mivel minden európai országban a nemzeti könyvtárak felelősek a „nemzeti impresszum” összegyűjtéséért, a nemzeti bibliográfiai adatbázisok az összevethető bibliometriai adatok kiváló forrásának tűnnek. Ezek a nem bibliográfiai, hanem bibliometriai adatok a nemzeti könyvtermésről és könyvpiacról mind maguknak a nemzeti könyvtáraknak, mind a kereskedelmi és a kormányzati szerveknek az érdeklődésére számíthatnak. A projektben a német, holland, svéd és belga nemzeti könyvtárak vesznek részt.

FLEX: fájlcímkéző formátumok a bibliográfiai adatszolgálathoz

A számítógépes rendszerek közötti hálózati fájltranszferhez a bibliográfiai rekordfájlok címkeinek szerkezetét és tartalmát szabványosítani kell. Ehhez készített ajánlásokat a most befejezett projekt, amelyet a brit nemzeti számítóközpont (National Computing Centre) végzett, a British Library és a holland Pica felügyeletével.

BIBLINK

Az 1996 áprilisában indult új projektben a brit, holland, norvég, francia és spanyol nemzeti könyvtárak mellett az Egyesült Királyságból a Book Industry Communication és a UK Office for Library and Information Networking, valamint Spanyolországból az Universidad Oberta de Catalunya vesznek részt. A 36 hónaposra tervezett munka fő célkitűzése, hogy a kiadók és a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások közti új kapcsolatok kialakítása révén javítsa és fejlessze tovább az utóbbiakat. Az elektronikus publikációk minimálisan szükséges adatainak meghatározása, ezek formátumának, átviteli szabványainak kidolgozása és a két féllel való egyeztetése, majd a teljes funkcionális és technikai specifikáció tenné teljessé a projekt munkáját, ami a publikációk kategóriáinak és típusainak meghatározásával és a különböző csereformátumok összehasonlításával kezdődött meg.

Céljukban, alkalmazási körükben rendkívül különbözők ezek a projektek, mégis azonos célt szolgálnak. Az európai nemzeti könyvtárak közötti megosztottság és fragmentáció túlhaladása, az észak és dél, nyugat és kelet közötti egyensúlytalanságok kiküszöbölése, az elszigetelt fejlesztések elkerülése érdekében munkálkodnak, ezekhez nyújtanak eszközöket és módszereket.

AZ EURÓPAI UNIÓ KÖNYVTÁRI SEGÉDPROGRAMJAI

Az Európai Unió könyvtári tematikai programja keretében folyó kutatások során egy sor freeware és shareware programot fejlesztettek ki:

ARCA

a meglévő OPAC-ok célszerű használatát elősegítő SR (Search and Retrieve), illetve Z39.50-ös eszköz. [Az ISO SR az amerikai Z39.50 európai megfelelője.] A programot két általános könyvtári rendszerbe építik be: a Sabini-rendszerbe, illetve az Unesco ISIS programjába.
[További információ: John Favaro; e-mail: favaro@pisa.intecs.it; URL <http://www.pisa.intecs.it/projects/Arca/>]

CASELIBRARY

a használói szükségleteknek megfelelő használói interfész létrehozásának eszköze. Windows 3.x, illetve Windows 95/NT alatt működik, információkereső szoftvere a ZNavigator, amellyel könyvtári katalógusok és adatbázisok kérdezhetők le Interneten keresztül. A ZNavigator ingyenesen letölthető a <http://www.sbu.ac.uk/litc/caselib> WEB-lapról vagy anonymous ftp-vel az <ftp.sbu.ac.uk/pub/znavig/zn10f.exe> címről.
A ZNavigatorról érdekes értékelés található a következő Web-helyen: <http://www.dstc.edu.au/RDU/reports/zreviews/z3950-client-survey.html#znavigator>
[További információ: Robin Yeates; e-mail: robin.yeates@sbu.ac.uk]

COBRA

a program célja annak elősegítése, hogy a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások a Unicode-ot használják a nemzeti karakterkészletek konvertálására.
[További információ: Katharine Gryspeerd; e-mail: katharine.gryspeerd@bl.uk; URL <http://portico.bl.uk/garie/en/projects/cobra.html>]

EUROPAGATE

e program célja egy kísérleti szolgáltatás kiépítése, amelyen keresztül a használók Ansi Z39.50, illetve ISO SR-szervereket érhetnek el, amelyek online hozzáférést biztosítanak a katalógusokhoz. A használók e-mail-en vagy WWW-n keresztül tehetik fel a kérdéseiket.
A következő programcsomagok szerezhetők be az Europagate konzorciumtól:
* ISO-SR/Ansi-Z39.50 Gateway * e-mail to Z39.50 Gateway * web to Z39.50 Gateway
[További információ: URL <http://europagate.dtv.dk/>]

HELEN

a görög-latin átirást támogató szoftver letölthető a http://alcyone.cc.uch.gr/~kosmas/Helen/helen_sources.html címről.
[További információ: URL <http://alcyone.cc.uch.gr/~kosmas/Helen/index.html>]

HYPERLIB

a projekt célja a különböző hálózati forrásokhoz (beleértve az OPAC-ot is) hypertext interfész kidolgozása egyetemi könyvtárak számára. A szoftver jelenlegi változata SGML-formátumú dokumentumból HTML-formátumú dokumentum létrehozását teszi lehetővé. Letölthető a <http://www.ua.ac.be/MAN/HLBSW/root.html> címről.
[További információ: URL <http://www.ua.ac.be/docstore.html>]

[Folyt. a 562. oldalon]